

Krisbiografier

Att skapa mening kring skogsbränder och klimatkrisens temporalitet

Crisis biographies: making sense of forest fires and the temporality of the climate crisis

The following article is based on interviews with volunteers and evacuees from the forest fires that struck the Swedish counties Gävleborg and Jämtland in the summer of 2018. The aim of the article is to explore whether and how people link their experiences of a climate-related crisis to the broader and ongoing climate crisis. The article develops the concept of *crisis biography*, theoretically and methodologically, to highlight how people's experiences of crises can be understood in the context of their personal biographies. The results show that the climate crisis, and its extent in time and space, is of central importance for both people's meaning-making of the forest fires and for their personal crisis biographies.

Keywords: Climate crisis, forest fires, crisis biography, biographical analysis, temporality.

UNDER SOMMAREN 2018 stod Sverige inför en av de största nationella katastroferna i modern tid. Sammanlagt härjade ett sextiotal skogsbränder runt om i landet. Mest kritiskt var läget i Jämtland, Gävleborg och Dalarna. De områden där bränderna härjade som värst bestod mestadels av glesbygd med långa avstånd mellan räddningstjänster och begränsade räddningstjänstresurser (de Vylder 2019; Granström 2020; Kvarnlöf 2022a). I arbetet med brandbekämpningen kom därför räddningstjänstpersonal från Sveriges och till och med Europas alla hörn att så småningom delta. Tidigt under bränderna stod det dessutom klart att insatser från civilsamhällets sida var nödvändiga för att klara av den ansträngda situationen. Flera byar hotades av bränderna och sammanlagt evakuerades runt 350 personer från sina hem. Trots många utmaningar har utfallet av skogsbränderna, och den officiella hanteringen av dem, beskrivits som något av en framgångssaga: ingen förlorade sitt hem och inga människor miste livet.

Denna artikel utgår från intervjuer med frivilliga och evakuerade från skogsbränderna sommaren 2018. I officiella sammanhang har eventuella kopplingar mellan skogsbränderna och klimatförändringar varit ytterst sparsamma (se t.ex. Granström 2020; SOU 2019). Bland dem som själva upplevde skogsbränderna är det dock betydligt vanligare att sätta upplevelserna i samband med ett förändrat klimat. Genom den här artikeln vill vi ställa dessa berättelser i förgrunden. Artikelns syfte är att utforska om och hur människor knyter sina upplevelser av en klimatrelaterad kris

till den mer omfattande och ständigt pågående klimatkrisen. Sedan tidigare har klimatkrisens sammanflätning med andra kriser, såsom coronapandemin (Latour 2020; Sörlin 2020; Malm 2021), ekonomiska kriser (Holgersen 2022), kolonialisering och naturexploatering (Stienstra 2015; Malm 2021) belysts. I följande artikel undersöks klimatkrisens sammanflätning med en akut och ytterst påtaglig kris: skogsbränder, närmare bestämt de skogsbränder som drabbade Jämtlands och Gävleborgs län under sommaren 2018.

Genom att tillämpa och vidareutveckla begreppet riskbiografi (Tulloch & Lupton 2003) så att det även omfattar berättelser om och erfarenheter av kriser samt hur dessa relaterar till människors personliga biografier bidrar denna artikel med såväl teoretisk som metodologisk utveckling av sociologisk krisforskning: metodologiskt genom en analys utifrån en biografisk analysmetod (Henwood 2019; Fischer-Rosenthal 2000) som gör det möjligt att särskilt belysa temporala aspekter av intervjupersonernas berättelser; teoretiskt genom en utveckling av begreppet krisbiografi som understryker hur människor skapar mening kring faktiska och självupplevda kriser genom att knyta dem till sina personliga biografier (jfr Tulloch & Lupton 2003). I artikeln tillämpas det av författarna utvecklade begreppet *krisbiografi*, som syftar till att nå en djupare förståelse av hur människor sätter extrema väderhändelser i samband med klimatrelaterade kriser och klimatförändringar. Därmed utgör artikeln ett viktigt bidrag till sociologisk klimatforskning.

I gränslandet mellan skogsbränder och klimatförändringar: att göra klimatkrisen till en personlig angelägenhet

Även om skog har brunnit i alla tider så har skogsbränder blivit allt vanligare. Inte minst har deras konsekvenser blivit alltmer katastrofala och påtagliga – till viss del beroende på att vi människor och vår bebyggelse i ökad utsträckning närmat sig en vildmark som tidigare varit obebyggd (Kelman 2020), men även till följd av ett varmare klimat (se t.ex. IPCC 2022). I dag finns det en stor mängd studier som underbygger sambandet mellan klimatförändringar/global uppvärmning, extrema väder och klimatrelaterade kriser såsom skogsbränder (men även till exempel tornador, torka, orkaner och översvämningar). Trots omfattande vetenskapliga bevis för att ett allt varmare klimat leder till en ökad förekomst av klimatrelaterade kriser och extrema väderhändelser (se t.ex. Westerling, Bryant, Preisler m.fl. 2011; Trenberth 2012; Stott 2016; Wotton, Flannigan & Marshall 2017; Dupuy, Fargeon, Martin-St.Paul m.fl. 2020; Goss, Swain, Abatzglou m.fl. 2020; Halofsky, Peterson & Harvey 2020; IPCC 2022), är det fortfarande så att enskilda händelser, till exempel en specifik skogsbrand, sällan uppfattas som en direkt konsekvens av klimatförändringar och global uppvärmning. En sådan försiktig hållning präglar till exempel den statliga utredning (SOU 2019:7) som gjordes av skogsbränderna sommaren 2018, där författarna förvisso spår en framtid med mer torka och därmed ett större antal skogsbränder, men samtidigt är försiktiga med att knyta enskilda händelser till klimatförändringarna. I utredningen beskrivs sommaren 2018 som ovanligt varm och torr, men ”SMHI konstaterar också

att det inte går att säga att den extrema värmen och torkan under sommaren 2018 är en direkt konsekvens av klimatförändringar” (SOU 2019:7:48).

I denna artikel ligger vårt främsta intresse i att utforska om och hur människor som upplevde skogsbränderna sommaren 2018 knyter dessa erfarenheter till klimatförändringar, oavsett vetenskapligt belagda orsaksförhållanden eller inte. Vi intresserar oss med andra ord för under vilka premisser klimatförändringar görs till en personlig angelägenhet. Ett flertal studier har visat att personliga erfarenheter av klimatrelaterade kriser leder till en ökad oro för klimatförändringar (se t.ex. Borick & Rabe 2010; Egan & Mullin 2012; Akerlof, Maibach, Fitzgerald m.fl. 2013; Zaval, Keenan, Johnson m.fl. 2014). Här har forskare även visat hur varaktigheten i människors erfarenheter av klimatrelaterade kriser påverkar deras inställning till klimatförändringar, där långvariga och återkommande upplevelser i större utsträckning än mer kortvariga eller sporadiska upplevelser av klimatrelaterade kriser bidrar till ökad oro för klimatförändringar (Egan & Mulin 2012). Att personliga erfarenheter av extremväder och klimatrelaterade kriser tycks ha så pass stor betydelse för huruvida människor känner en oro inför klimatförändringar eller ej har setts mot bakgrund av att personliga erfarenheter gör den globala och i viss mån abstrakta klimatförändringen personlig och konkret (Smith & Joffe 2013). Personliga erfarenheter av klimatrelaterade kriser och extrema väder tycks dock inte enbart leda till en ökad oro för klimatförändringar och deras konsekvenser. Det finns även forskning (Demski, Capstick, Pidgeon m.fl. 2017) som ger vid handen att sådana erfarenheter dessutom leder till ett ökat stöd för klimatriskreducerande åtgärder och en mer aktiv klimatpolitik.

Utifrån ett miljöhumanistiskt perspektiv understryker Hulme (2016) att just erfarenheter av *väder*, av extrema väder och förändringar i vädret, är av central betydelse för hur människor förstår och förhåller sig till klimat. I ett vidare perspektiv präglar förståelser och upplevelser av väder hela vår kulturella förståelse av klimat, menar Hulme vidare; det präglar till exempel hur klimat ges mening och förstås både som ett historiskt och som ett framtida fenomen. Klimatkrisen kan vidare göras till en personlig angelägenhet genom att knytas till ”våra barn” och ”framtida generationer” (Kverndokk 2020, Ekholm 2020; 2023). I sin analys av hur ”våra barn” diskursivt konstrueras i populärkulturella framställningar av klimatförändringar, politiska tal och norska nyhetsmedier gör Kverndokk (2020) en viktig distinktion mellan hur betoningen av ”framtida generationer” förlägger klimatförändringarna i ett slags ständigt oprecis och oviss framtid och hur klimatförändringarna görs *både* personligt relevanta och betydligt mer konkreta i ett här och nu när de diskursivt knyts till ”våra barn”. Som retorisk trop i klimatförändringsdiskurser avgränsar ”våra barn” klimatförändringarna i både tid och rum: på så vis görs klimatförändringarna till en angelägenhet vars katastrofala konsekvenser ligger en eller högst två generationer fram i tiden. Därigenom belyser Kverndokks (2020) studie även hur (diskurser om) klimatförändringar omgärdas av en rad olika temporaliteter, inte bara geologiska eller mänskliga utan även *sociala* på så vis att klimatförändringarnas temporalitet knyts till *våra barns* framtid.

En stor del av den samhällsvetenskapliga forskningen som har belyst samband mellan erfarenheter av klimatrelaterade kriser och inställning till klimatförändringar är

av kvantitativ karaktär (se t.ex. Borick & Rabe 2010; Demski, Capstick, Pidgeon m.fl. 2017; Konisky, Hughes & Kaylor 2016; Capstick & Pidgeon 2016). Här utgör denna artikel ett viktigt bidrag på så vis att erfarenheter av klimatrelaterade kriser och förståelser av klimatförändringar sätts i samband med varandra utifrån en kvalitativ ansats. Vi lutar oss närmast mot de studier inom miljöhumaniora som argumenterar för behovet av att undersöka klimatkrisen, och klimatförändringarna, utifrån narrativa perspektiv (Arnold 2018; Kverndokk 2020; Flottum & Gjerstad 2017) med människors vardagliga liv och erfarenheter som utgångspunkt (Kverndokk & Eriksen, 2021).

Teoretiskt ramverk

Följande teoriavsnitt är strukturerat utifrån två för artikeln centrala teoretiska teman: *krisbiografier* och *klimatkrisens temporalitet*. Under den första rubriken redogörs för sociologiska teorier om riskbiografier som på olika sätt har belyst hur risk kan förstås som en del av livet och hur sådana förståelser också skapas och förändras under livets gång och i nära anslutning till människors personliga livsberättelser och biografier. Genom denna artikel menar vi att en biografisk ansats också kan anläggas vid analysen av hur människor förstår kriser; därför introduceras begreppet *krisbiografi*.

Under den andra rubriken redogörs för teorier om kriser som kroniska och endemiska snarare än tidsligt och rumsligt avgränsade tillstånd. Här behandlas även perspektiv från miljöhumaniora, där begreppet *klimatförändringarnas temporalitet* används för att belysa och problematisera klimatförändringarnas historia, samtid och framtid.

Tillsammans bidrar det teoretiska ramverket med analytiska verktyg som möjliggör en djupare förståelse av hur akuta klimatrelaterade kriser, såsom skogsbränder, kan förstås mot bakgrund av mer genomgripande globala och kroniska kristillstånd, såsom klimatförändringarna, samt hur kriser förstås och begripliggörs som en del av livet.

Krisbiografier

Begreppet riskbiografi utvecklades ursprungligen av Beck (2000[1986]) som en del av hans mer omfattande teorier om risksamhället. För Beck var begreppet ett sätt att beskriva inte bara hur människans samtida tillvaro i risksamhället präglas av olika slags osäkerheter: även föreställningar om framtiden präglas av ett slags biografisk osäkerhet, där den framtid som tidigare varit förutbestämd och utstakad har blivit allt svårare för oss att förutspå. Riskbiografi betecknade här hur människor i risksamhället har blivit alltmer individualiserade och därmed förstår det mesta i livet utifrån just sina personliga och reflexiva biografier. Som en konsekvens av detta ses både risker och kriser som individuella snarare än som sociala eller samhälleliga problem, menade Beck (2000[1986]:135ff) vidare.

Begreppet riskbiografi har därefter både kritiserats och vidareutvecklats av andra risksociologer (se framför allt Tulloch & Lupton 2003; Zinn 2010; Kvarnlöf 2021, 2022b). Tulloch och Lupton (2003; 2002) har, delvis utifrån en kritik av Becks alltför generaliserande teori om risksamhället, vidareutvecklat begreppet och understryker i sin definition av det att människor till stor del skapar mening kring risker och osä-

kerheter genom att knyta dem till sina *personliga* biografier. Risk är med andra ord inte bara en del av våra liv, utan en del av vilka vi är. Hur vi skapar mening kring och hanterar olika risker och osäkerheter måste sättas i samband med våra positioner, vår historia och hur vi lever våra liv. Men, understryker Lupton och Tulloch (2002), människors riskbiografier är något mer än de individualistiska projekt som Beck (2000 [1986]) en gång i tiden beskrev dem som. Utifrån ett sociokulturellt perspektiv på risk kan människors personliga riskbiografier i stället förstås som både sociala och historiska (Tulloch & Lupton 2003). De är sociala, eller gemensamma, i den bemärkelsen att uppfattningar om risk skapas i en samhällelig kontext och människor emellan. Vi definierar med andra ord inte bara risk mot bakgrund av vad som anses vara riskfyllt för oss själva, utan också med tanke på vad som kan vara riskfyllt för andra. Och de är historiska i den bemärkelsen att människors riskuppfattningar är föränderliga och beroende av både rumsliga och tidliga sammanhang.

Hur vi uppfattar olika risker varierar med andra ord över tid, alltefter var vi befinner oss i livet och beroende på var vi befinner oss rent geografiskt, eftersom risk och riskuppfattningar dessutom kan knytas till specifika platser. Utöver detta spelar även positioner, i betydelsen kön, ålder, sexuell identitet, klass etc., en avgörande roll för människors riskbiografier (Lupton & Tulloch 2002).

Människor skapar alltså mening kring risker utifrån sina personliga (och samtidigt sociala och historiska) biografier, och i den här artikeln argumenterar vi för att människor skapar mening kring kriser på ett liknande sätt. Fortsättningsvis kommer vi därför att använda begreppet *krisbiografi* för att belysa detta, samtidigt som vi är medvetna om att dessa krisbiografier rymmer meningsskapande kring både risker och kriser. Liksom Lupton och Tulloch (2002) använder begreppet riskbiografier för att undersöka riskepistemologier, det vill säga risker som någonting som förstås och tolkas snarare än som objektivt existerande fenomen, närmar vi oss genom begreppet krisbiografi kriser just som någonting som förstås, tolkas och berättas. I den här artikeln intresserar vi oss framför allt för krisbiografiernas temporala dimensioner, det vill säga hur berättelser om (klimat)kris knyts till olika slags tider: dåtid, nutid och framtid. Teorier om klimatkrisens temporalitet låter oss göra en sådan teoretisk fördjupning.

Klimatkrisens temporalitet

Klimatförändringarnas temporalitet har till stor del diskuterats och problematiserats inom miljöhumanistisk forskning (se t.ex. Hulme 2016; Kverndokk 2020; Nordblad 2021; Neimanis & Loewen Walker 2014; Kverndokk & Eriksen 2021). Här menar bland andra Hulme (2016) att idéer om klimatet alltid är knutna till tid och plats och därför behöver sättas i samband med både kulturella, historiska och geografiska kontexter. Kverndokk och Eriksen (2021) framhåller att förståelser av klimatförändringar handlar om just relationen mellan agerande i nuet och möjliga framtida konsekvenser. Temporalitet riskerar dock att bli ett flytande och otillgängligt begrepp i sammanhanget, understryker Kverndokk och Eriksen (2021) vidare, och argumenterar därför för att klimatförändringarnas temporalitet behöver studeras på detaljerade, nyanserade och nära sätt: genom människors vardagliga erfarenheter och berättelser.

Om vi rör oss från klimatförändringar till klimat*eris* så har forskare även problematiserat själva krisbegreppets tidsbundenhet. Med krisbegreppets grammatik följer en begränsande temporalitet på så vis att begreppet ofta avgränsas till att omfatta ett här-och-nu och därmed inte sätter oss i stånd att tänka bortom en omedelbar framtid, enligt bland andra Lorenzini (2020). Ett vidgande av krisbegreppet bortom det omedelbara nuet förutsätter en ökad uppmärksamhet på krisers strukturella orsaker, menar Lorenzini (2020) vidare, där ett möjligt sätt att hantera kriser såsom pandemi eller klimatkris kan vara att mer långsiktigt förändra vårt sätt att leva och organisera vårt samhälle – i stället för att enbart hantera konsekvenserna av den kris som pågår här och nu. Ett alternativt sätt att närma sig just klimatkrisen kan därför vara att likna den vid ett kroniskt kristillstånd och därigenom understryka hur kriser även kan vara endemiska och ständigt pågående, svåra att avgränsa i tid och rum (Vigh 2008). I de kroniska krisernas natur, och det faktum att de är utsträckta i tid och rum, ligger också en svårighet att separera det lokala från det globala (Stienstra 2015). Med klimatkrisen uppfattad som ett kroniskt kristillstånd blir svårigheterna att avgränsa en kris i tid och rum särskilt tydliga. Det är en kris som pågår här och nu *samtidigt* som den i allra högsta grad kommer att påverka oss i en obestämbar framtid. Det är också en kris som är omöjlig att avgränsa till det lokala, en kris som i allra högsta grad är global men där det globala och det lokala samtidigt är svåra att skilja åt (Stienstra 2015). Inte minst är det en kronisk kris som ingen kan värja sig emot, samtidigt som vi vet att vissa människor drabbas avsevärt mycket hårdare än andra av klimatförändringarnas konsekvenser (Stienstra 2015; Malm 2021).

Kriser som är kroniska omfattas sällan av politiska krisdefinitioner eller krishanteringspraktiker (Sjöstedt 2020). Hos samhällets krishanterande aktörer, liksom hos medier och andra makthavare, ligger fokus först och främst på dramatiska och akuta kriser som är möjliga att hantera och lösa här och nu (Lorenzini 2020; Sjöstedt 2020). Annorlunda uttryckt är det ofta så att kroniska kriser osynliggörs som just kriser. Ett sådant osynliggörande präglar även klimatkrisen, där dess utsträckning i tid och en (kanske inte så) oviss framtid har bäddat för passivitet hos makthavare med faktisk möjlighet att göra någonting åt de pågående klimatförändringarna och utsläppen av fossila bränslen (Malm 2021). Vi menar att begreppet kronisk kris gör det möjligt att närma sig alternativa definitioner av vad som utgör en kris och för vilka. I denna artikel används begreppet just för att belysa hur klimatkrisen sträcker sig över både tid och rum och för att möjliggöra fördjupad analys av hur klimatkrisens temporalitet tar sig i uttryck i människors olika krisbiografier.

Material och metod

Det empiriska materialet består av intervjuer med människor som upplevde skogsbränderna i Gävleborgs och Jämtlands län sommaren 2018. Under 2019 och 2020 intervjuades sammanlagt 44 personer: en blandning av professionella aktörer såsom räddningstjänst och polis (5 intervjupersoner), frivilliga som på olika sätt engagerade sig i samband med bränderna (17 intervjupersoner) samt människor som blev tvungna

att evakuera sina hem till följd av bränderna (22 intervjupersoner). Syftet med intervjustudien var att fånga upplevelser av skogsbränderna sommaren 2018 med fokus på motiv för att engagera sig som frivillig samt på evakuerades upplevelser av att behöva evakuera sina hem och beredskap för att göra detta. Intervjustudien syftade med andra ord inte ursprungligen till att ringa in människors förståelser av klimatförändringar eller klimatkrisen som sådan. Denna aspekt visade sig dock ha stor betydelse i intervjupersonernas meningsskapande kring skogsbränderna och har därför vuxit fram under analysprocessen.

Intervjupersonerna rekryterades i ett första steg genom kartläggning av olika medieinslag (lokalradio och lokalpress). Under sommaren 2018 gjordes ett stort antal reportage om människor som behövde lämna sina hem till följd av bränderna, och under hösten 2019 tog vi kontakt med dessa med en förfrågan om deltagande i vårt forskningsprojekt. I ett andra steg användes även snöbollsmetoden för rekrytering, då vi bad personer vi intervjuat om förslag på ytterligare intervjupersoner. Frivilliga rekryterades genom en initial kartläggning av vilka frivilligorganisationer som var aktiva under sommaren 2018. Därefter vände vi oss till nyckelpersoner inom de olika frivilligorganisationer med en förfrågan om namnförslag på frivilliga som engagerat sig under bränderna. Gruppen *frivilliga* består av allt ifrån enskilda privatpersoner som engagerade sig frivilligt under sommaren 2018 till människor som engagerade sig inom ramen för frivilligorganisationer som Fjällräddningen, Hemvärnet, Frivilliga Resursgruppen, Maskinringen och Röda Korset. För artikelns syfte är intervjuer med frivilliga och evakuerade av störst relevans, och analysen har därför koncentrerats till dessa 39 intervjuer. Rollerna *evakuerad* och *frivillig* flyter dessutom många gånger ihop, eftersom flera av de frivilliga som intervjuats också bor i de kommuner som härjades av skogsbränderna.

Av intervjupersonerna är 26 män och 18 kvinnor. Intervjupersonerna är mellan 32 och 85 år gamla. De har det gemensamt att de upplevde bränderna på nära håll, men deras erfarenheter och berättelser skiljer sig givetvis åt beroende på om de engagerade sig frivilligt eller om de bodde och befann sig mitt i händelsernas centrum och blev tvungna att lämna sina hem som hotades av bränderna. I den här artikeln är det inte av intresse att jämföra de olika perspektiven. Snarare är vi intresserade av den mångfald av perspektiv som intervjupersonernas olika roller bidrar med, samtidigt som vi är medvetna om att dessa roller påverkar intervjupersonernas upplevelser och berättelser. Intervjupersonernas berättelser behöver således förstås mot bakgrund av vilken roll de har i materialet, men även mot bakgrund av andra faktorer såsom ålder och kön. I analysen, och i de fall citat förekommer, hänvisas till intervjupersonerna genom upplysning om deras roll (*frivillig* eller *evakuerad*), kön och ungefärlig ålder (till exempel 40-årsåldern). Vi har valt att ange ungefärlig ålder för att värna intervjupersonernas anonymitet. Av samma skäl är de personnamn som förekommer i citat fingerade och namn på specifika platser anonymiserade. Forskningsprojektet har följt Vetenskapsrådets riktlinjer för god forskningssed (Vetenskapsrådet 2017), vilket för intervjustudien bland annat innebär att intervjupersonerna inför intervjun har fått information om projektet, vad det innebär att delta i intervjustudien, att de när som

helst kan avbryta sin medverkan samt hur det insamlade materialet kommer att hanteras. Intervjupersonerna har efter detta lämnat sitt muntliga och skriftliga samtycke till att delta i intervjustudien.

Intervjuerna har genomförts enskilt, i par eller i grupp utifrån vad som har passat intervjupersonerna bäst. Sammantaget består intervjumaterialet av 18 enskilda intervjuer, 10 parintervjuer och en gruppintervju (om fyra personer). Intervjuerna har genomförts inom ramen för ett större forskningsprojekt *Sverige brinner: en studie av frivilliginsatser och lokal krisberedskap under skogsbränderna sommaren 2018* (finansierat av Formas, projektnummer 2018-02120), där båda artikelförfattarna deltagit och för vilket en av författarna varit projektledare. Vid varje intervju har minst två forskare deltagit, och artikelförfattarna har i olika konstellationer medverkat vid flertalet av intervjutillfällena. Intervjuerna har genomförts i intervjupersonernas hem, på bygdegårdar eller på universitetet beroende på vad intervjupersonerna föredragit. Intervjuerna är mellan 45 och 135 minuter långa, inspelade med diktafon och sedan ordagrant transkriberade.

Intervjuerna har analyserats tematiskt med inspiration av en biografisk analysmetod (Henwood 2019; Fischer-Rosenthal 2000), vilket i det här sammanhanget innebär att erfarenheterna av en kris förstås som en del av en större livsberättelse: intervjupersonernas egna livshistorier eller biografier. Den biografiska analysmetoden innebär att det personliga sätts i samband med det sociala *och* det historiska (Chamberlayne, Bornat & Wengraf 2000). I den biografiska analysmetoden blir tid relevant i analysen av empiriska material på så vis att till exempel intervjupersoners berättelser får mening i relation till deras egna livshistorier, men även i relation till deras föreställningar om det förgångna, det samtida och framtiden (Fischer-Rosenthal 2000).

Som analytiskt verktyg möjliggör den biografiska analysmetoden analys av berättelser och upplevelser som en del av såväl intervjupersonernas tidigare erfarenheter som deras förväntade framtider (Henwood 2019:145). Avbrott i det förgivettagna tycks stimulera biografiskt berättande, understryker bland annat Fischer-Rosenthal (2000, men se även t.ex. Zinn 2010). Det är framför allt i samband med sådana avbrott, eller biografiska vändpunkter, som människor börjar uttrycka sig självreflexivt kring tid. Sådana biografiska vändpunkter har också studerats i relation till föräldraskap och klimatoro (Ekholm 2023). I den följande analysen kommer vi att se hur skogsbränderna fungerar som sådana avbrott eller vändpunkter – händelser som väcker intervjupersonernas tankar kring historia, samtid och framtid *och* den egna positionen i relation till dessa olika tider. Fischer-Rosenthal (2000) liknar den process varigenom människor strukturerar sina erfarenheter och berättelser utifrån temporalitet vid ett biografiskt arbete, som därigenom kan förstås som ett slags praktik. Flera forskare (Fischer-Rosenthal 2000; Zinn 2010; Henwood 2019) menar att ett sådant biografiskt arbete är särskilt vanligt när människor skapar mening kring osäkerheter. Det blir ett sätt för människor att göra det stora, komplexa och ovissa personligt relevant.

Den biografiska analysmetoden har använts inom samhällsvetenskaplig riskforskning för att söka mer kontextualiserade förståelser av hur människor förstår och hanterar risker och osäkerheter (se t.ex. Fischer-Rosenthal 2000; Zinn 2010; Henwood 2019; Reiter 2019; Kvarnlöf 2021, 2022b). I vårt fall har den biografiska analysmetoden vuxit fram ur

det empiriska materialet. Intervjuerna var inte från början strikt biografiskt orienterade så till vida att vi medvetet ställde frågor som handlade om intervjupersonernas personliga biografier. Däremot visade det sig att människor skapade mening kring både skogsbränderna och klimatkrisen i relation till sina personliga biografier och till förändringar (i till exempel klimatet) som de observerat över tid och genom livet.

Resultat och analys

Resultat och analys redovisas här genom tre centrala teman vilka belyser hur intervjupersonerna skapar mening kring både skogsbränder och klimatkris, dels genom att sätta de båda kriserna i samband med varandra, dels genom att knyta dem till sin personliga livshistoria. I det första temat, *”Skogen brann även förr i tiden ...”*, begripliggörs skogsbränderna mot bakgrund av klimatkrisen genom att intervjupersonerna, som en del av detta meningsskapande, bland annat beskriver hur de har observerat förändringar i klimatet genom livet. Det andra temat, *”... men vi kan nog förvänta oss mer av det här i framtiden”*, relateras skogsbränder och klimatkris till varandra genom att intervjupersonerna uttrycker en oro inför en framtid där fler skogsbränder och extremare väder är att vänta. I det tredje temat, *”Jag tror aldrig jag har uppskattat regnet så mycket”: skogsbränder som biografisk vändpunkt*, tar vi upp en tråd som löper genom de båda första temana, nämligen hur skogsbränderna kan förstås som ett slags biografisk vändpunkt.

Det kan vara på sin plats att redan på förhand nämna att majoriteten av intervjupersonerna talar om klimatförändringar snarare än klimatkris. Intervjupersonerna reflekterar kring skogsbränder i relation till ett förändrat klimat som de har observerat över tid, förändringar som skapar oro inför vad som är att vänta i framtiden i fråga om förhöjda temperaturer och extremare väder. Begreppet klimatkris tillämpas av oss författare i analysen som ett sätt att möjliggöra teoretiska diskussioner om klimatkrisens temporala och biografiska dimensioner. Vi uppfattar klimatkris som ett samlingsbegrepp för det som i intervjuerna beskrivs som klimatförändringar och extrema väderhändelser.

”Skogen brann även förr i tiden ...”

Flera av våra intervjupersoner, såväl *frivilliga* som *evakuerade*, är lantbrukare. Som lantbrukare är de vana vid att leva nära och i skogen, att vistas mycket i skogen men även att arbeta i skogen. Bland dessa lantbrukare är det särskilt vanligt att reflektera kring de nyligen upplevda skogsbränderna utifrån synpunkten att skogen brann även förr i tiden. En lantbrukare, en man i 70-årsåldern, blev under bränderna tvungen att hastigt evakuera den familjegård där han vuxit upp och länge brukat både jord och skog. Även om både mannen och gården i slutändan klarade sig undan skogsbränderna sommaren 2018 utan skador, så minns intervjupersonen själva evakueringen som både dramatisk och smärtsam. Men, konstaterar han också, branden måste man respektera, och för att understryka detta beskriver han minnen från sin barndoms hyggesbränningar. Han framhåller vikten av att respektera elden:

Jag minns, vad var det pappa sa en gång i tiden [...]. ”Elden är en bra tjänare men en farlig vän.” Elden skulle man vara väldigt försiktig med. Men jag har liksom aldrig sett en sådan stor skogsbrand som det här var. En gång i tiden var jag med när hygget tändes. Men det var ju en kontrollerad eld det. Men det förekommer inte så ofta nu för tiden. Det låter nästan ofattbart. Men det blir ju lättplanterat. Och det är ju gödsel i askan, påstår de. Och som yngling har jag ju varit brandvakt som det heter. Utrustad med granrisk och hink med vatten i. Men ni känner väl förstås till att runt ett hygge som skulle eldas förr så gjorde man ju en jordsträng. Ja, brandgata kan man nästan kalla det för. Och så blev det ju inte tänt förrän det var rätt vind. Helst skulle det inte vara någon vind alls. Och det fungerade nog för jag minns aldrig att det brann över. Att det blev någon katastrof. Men däremot har jag på min näthinna om jag nu blundar och vill se: en tjäderhöna som flyger och det ÄR faktiskt eld i vingarna. Men det behöver ni inte tro. Men jag har sett det. (*Evakuerad*, man i 70-årsåldern)

I citatet ovan knyts upplevelserna av skogsbränderna sommaren 2018 till faktiska minnen och upplevelser av hur det brann i skogen även förr i tiden – om än på ett annat, mer kontrollerat sätt. Härigenom begripliggörs skogsbränderna sommaren 2018 mot bakgrund av intervjupersonens livshistoria och barndomsminnen. Betydligt vanligare är det att skogsbränderna nu associeras med skogsbränder förr på ett mer anekdotiskt vis, genom att intervjupersonerna ganska kortfattat helt enkelt konstaterar att det brann även förr i tiden eller genom att de hänvisar till sägner eller observationer. Så är till exempel fallet när en annan intervjuperson, även han lantbrukare som blev tvungen att evakuera sin gård under skogsbränderna, knyter de nyligen upplevda skogsbränderna till observationer i naturen som skvallrar om att det har brunnit i alla tider:

Så att jag vet inte, men rent spontant känns det som att det brinner mindre i skog och mark i dag gentemot vad det gjorde förr. Och det kan du se själv om du går ut till en gammal gammelskog någonstans, så ser du att det är alltid bränt uppe i trädet. (*Evakuerad*, man i 50-årsåldern)

Sammantaget illustrerar de båda citaten, framför allt det första, hur skogsbränder förstas som en del av livet och intervjupersonernas livshistorier. Citaten illustrerar också hur det inte bara är intervjupersonerna utan även skogsbränder som fenomen som bär med sig en historia, vilket belyser det komplexa i att avgränsa kriser i tid och rum (Stienstra 2015). Ingen av de båda intervjupersonerna använder dock sina erfarenheter eller observationer av tidigare skogsbränder för att normalisera skogsbränderna sommaren 2018. Dessa var något annat än bränderna förr i tiden, understryker båda. I det första citatet ovan kommer detta till uttryck genom att intervjupersonen beskriver sina barndoms hyggesbränder som kontrollerade, till skillnad från skogsbränderna 2018 – skogsbränderna som han nyligen upplevt var av en helt annan omfattning. I det senare exemplet härleder intervjupersonen nutidens skogsbränder till ett torrare och varmare klimat, även om det förvisso brann även förr i tiden. Detta visar sig bland annat i att

han följer upp sin berättelse om skogsbränder förr i tiden med att sätta skogsbränderna 2018 i samband med extremväder och ”torrare klimat”.

Även andra intervjupersoner beskriver hur de har observerat förändringar i klimatet genom livet. En intervjuperson som är frivillig fjällräddare och som hjälpte till med brandsläckning under skogsbränderna beskriver hur och varför han tror att skogsbränderna 2018 kan förklaras av klimatförändringar:

Nej, men det [skogsbränderna] tror jag har med klimatet att göra, så klart. Det är torrare. Det är så långa perioder utan regn. Det ser man ju väldigt tydligt när man bor här, klimatförändringarna. Det är sämre vintrar och det är varmare somrar och mindre nederbörd. [...] Det minns jag ju bara sedan jag var liten. Det var ju bland annat mer snö och kallare. Det var ju aldrig något töväder på vintrarna. Nu är det ju mer regel än undantag att det är töväder. (*Frivillig*, man i 40-årsåldern)

Förutom att förklara skogsbränderna med ett torrare och varmare klimat, beskriver intervjupersonen ovan hur han har observerat förändringar i klimatet genom livet och hur det var kallare och mer snörika vintrar under barndomen. Intervjupersonen lever i ett fjällnära samhälle, där han också har vuxit upp, och i hans citat blir det tydligt hur hans krisbiografi, och förståelsen av klimatförändringarna som sådana, skapas i relation till både tid och rum (jfr Tulloch & Lupton 2003): tid så till vida att klimatförändringarna beskrivs utifrån förändringar i klimatet som intervjupersonen har observerat genom livet, och rum så till vida att intervjupersonen förlägger de förändringar som han har observerat i klimatet till den specifika plats där han bor (”Det ser man ju väldigt tydligt när man bor här, klimatförändringarna”), ett fjällnära och väderutsatt samhälle.

Om intervjupersonerna ovan är relativt övertygade om att det finns ett orsaks-samband mellan klimatförändringar och skogsbränder, till exempel genom uttryck som att ”så klart” skogsbränderna beror på ett torrare klimat, så finns det andra intervjupersoner som är något mer ambivalenta, även om de sällar sig till den majoritet av intervjupersonerna som kopplar samman klimatförändringar och skogsbränder. En annan intervjuperson, även han frivillig fjällräddare som bistod i brandbekämpningen under sommaren 2018, menar att även om klimatförändringarna nog inte är hela förklaringen till varmare somrar, så pågår det utan tvekan en klimatförändring som vi människor har bidragit till:

Och det är ju konstigare väder. Visst är det så. Men å andra sidan har det gått sådana här cykler genom alla tider. Och vi var sämre på rätt temperatur gammalt tillbaka också, så att det är nog inte hela sanningen det här. Men det är ingen som kan säga att vi inte har smutsat ner, så att vi förstör för oss. Det måste vi göra, med allt vad vi håller på med. [...] Människoliv är ganska kort i det här sammanhanget, när det gäller väder och vind och klimat. Det har ju varit dåliga vintrar nu men det var det ju även när man var liten. [...] Men det har väl gått upp och ner tidigare

också. Det finns ju bevis på det. När man byggde kyrkan i byn till exempel då körde de ner stockarna i februari. Så att det är inte helt nytt det här. Ja, jag vet inte. Man måste försöka bete sig. Och nu är vi fler människor också. Beter vi oss inte så blir det som att ... sämre. (*Frivillig*, man i 50-årsåldern)

Citatet ovan illustrerar flera intressanta aspekter av intervjupersonens krisbiografi, det vill säga hur han skapar mening kring både skogsbränderna och klimatkrisen genom att knyta dem till tid, plats och sin egen livshistoria. Därmed blir det även ett lysande exempel på hur krisbiografier är både något personligt, historiskt och lokalt förankrat (Tulloch & Lupton 2003). Även om intervjupersonen ovan understryker att vi utan tvekan befinner oss i något slags av människan skapad klimatkrise, så uttrycker han viss ambivalens kring huruvida det varma klimatet är unikt för vår tid eller ej. Liksom tidigare intervjupersoner påminner sig skogsbränder från förr, framhåller intervjupersonen ovan att det förekom varma vintrar även förr. Detta gör han dels genom att tala om sina barndoms vintrar, dels genom att berätta lokalhistoriska anekdoter som hur det var en ovanligt varm vinter när byns kyrka en gång i tiden byggdes.

I citatet ovan berörs även *ansvaret* för klimatkrisen, ett ansvar som knyts an till ett tydligt *vi*. Intervjupersonen understryker inte bara att klimatkrisen är något som vi människor har orsakat genom att ”smutsa ner och förstöra” – det är även detta *vi* som behöver göra något för att bromsa de pågående klimatförändringarna. *Vi* måste ”bete oss”, gör vi inte det så kommer det att bli sämre. Därigenom gör intervjupersonen klimatkrisen både personligt och socialt relevant, och citatet belyser därigenom Lupton och Tullochs (2002) tes om att risk, och i det här fallet kris, förstås som något socialt och gemensamt människor emellan. Citatet är dessutom tydligt framåtsyftande på så vis att intervjupersonen pekar ut en önskvärd riktning, där vi människor behöver göra något för att inte ytterligare förvärra klimatförändringarna. Just det här framåtsyftande meningsskapandet, där klimatkrisen begripliggörs i relation till en allt osäkrare framtid, är något han delar med flera andra intervjupersoner. Vi kommer nu att utveckla detta vidare under temat ”... *men vi kan nog förvänta oss mer av det här i framtiden*”.

”... *men vi kan nog förvänta oss mer av det här i framtiden*”

Intervjuerna präglas även av tankar om framtiden, inte minst genom att skogsbränderna förstås utifrån en föreställning om en framtid med ett allt varmare klimat. Inom ramen för detta meningsskapande ryms även farhågor om att skogsbränder och andra klimatrelaterade kriser kommer att bli allt vanligare i framtiden. En framtid där fler skogsbränder är att vänta blir på så vis ett sätt för intervjupersonerna att knyta an klimatrelaterade kriser till en osäker, och allt varmare, framtid. Flertalet av intervjupersonerna härleder skogsbränderna sommaren 2018 till ett förändrat klimat, vilket de också menar är något vi kommer att behöva vänja oss vid och förvänta oss mer av i framtiden. Den redan citerade lantbrukare som blev tvungen att evakuera sin gård under skogsbränderna sommaren 2018, och som jämförde skogsbränderna nu med skogsbränder förr, beskriver i ett nästa steg hur skogsbränderna sommaren 2018 också behöver sättas i samband med ett förändrat klimat:

Det blir torrare klimat. Det blir liksom mer extrema toppar på vädret. Det blåser mer och hårdare eller också är det varmare och hetare perioder. Likadant med regnet, att det håller i sig ett bra tag innan det släpper. Ja, jag tror faktiskt att man får nog vänja sig mer med det här med lite extremväder. (*Evakuerad*, man i 50-årsåldern)

I citatet ovan reflekterar även intervjupersonen kring klimatets framtid, och han konstaterar att det här med extremväder är något vi behöver vänja oss vid. I citatet blir det särskilt intressant hur intervjupersonen så tydligt knyter klimat och extremväder till varandra genom att exemplifiera klimatförändringar med de uttryck de tar sig i extrema väder. Detta påminner om det som Hulme (2016) beskriver som kulturella förståelser av klimat, där just *väder*, förändringar i väder och extrema väderhändelser, är centralt för hur människor skapar mening kring och uppmärksammar förändringar i klimatet. Citatet ovan bör också förstås mot bakgrund av att denna intervjuperson i sin egenskap av lantbrukare direkt påverkas av vädrets nyckfullhet i sin yrkesutövning. Värme, torka, skyfall – allt sådant får direkta konsekvenser för hans möjligheter att odla och skörda, och han är därför van vid att noggrant följa vädrets förändringar.

Två andra intervjupersoner, ett äldre par som blev tvungna att evakuera sitt fritidshus under skogsbränderna, beskriver på ett liknande sätt hur de anser att skogsbränderna kan förstås som en konsekvens av ett allt varmare klimat:

Intervjuare: Tror ni att vi kan förvänta oss fler skogsbränder i framtiden? Eller var det här mer en slump?

Intervjuperson 1: Nej, det är klimatförändringarna.

Intervjuperson 2: Ja, det minns jag redan i början av 90-talet, då såg vi att det började bli konstigt väder. Plusgrader i januari. Det börjar bli fel någonstans.

Intervjuperson 1: Nej, men alltså det är, absolut att det lär nog bli mer bränder. Absolut, det tror jag. (*Evakuerade*, man i 70-årsåldern, kvinna i 60-årsålden)

I citatet ovan förstås inte bara skogsbränderna utan även klimatförändringarna biografiskt genom att knyts till minnen från förr (här exemplifierat med ”konstigt” väder redan under 90-talet) och en farhåga om fler bränder i framtiden till följd av ett förändrat klimat. Det äldre paret har levt sina liv i mellersta Norrland, där plusgrader i januari uppfattas som något avvikande. Även här blir det tydligt hur intervjupersonerna förstår skogsbränderna sommaren 2018 biografiskt: bränderna sätts i samband med förändringar i klimatet som de har observerat under en längre tid, förändringar eller avvikelser som även behöver förstås mot bakgrund av den plats där de lever och har levt sina liv.

Intervjuerna genomfördes under en period (december 2019 – mars 2020) då skogsbränderna i Australien var ett stående inslag i nyhetssändningarna. Flera intervjupersoner relaterar sina retrospektiva berättelser om skogsbränderna sommaren 2018 till de australiensiska skogsbränderna, och därigenom görs även dessa personligt relevanta. En sådan meningsskapande process, där skogsbränder på andra sidan jorden

görs till en del av intervjupersonernas biografiska arbete, illustrerar även hur kriser, och krisbiografier, sträcker sig över både tid och rum (jfr Tulloch & Lupton 2003). Med de australiensiska skogsbränderna som utgångspunkt begripliggör intervjupersonerna sina egna upplevelser av skogsbränder genom att sätta dem i ett vidare perspektiv, både geografiskt och tidsmässigt. Nedan följer två av flera exempel på detta, där tre olika intervjupersoner som alla blev tvungna att evakuera sina hem under skogsbränderna sommaren 2018 relaterar sina egna erfarenheter till pågående skogsbränder i en annan del av världen:

Jag känner liksom att ... ja, det här med eld. Jag hade inte kunnat föreställa mig att det skulle vara så här. Absolut inte. Jag tycker att det var hemskt. Fruktansvärt. Bara man tittar på *Rapport* och sådana grejer nu så tänker jag på en gång på det här [skogsbränderna sommaren 2018]. Även om det här [skogsbränderna sommaren 2018] var mindre skala än vad det är nu på andra håll. (*Evakuerad*, kvinna i 60-årsåldern)

Intervjuperson 1: Och man lider väl lite med dem. Man får liksom en känsla ... Man vet vad de går igenom lite och vad tufft och vad jobbigt det här. Ja, det här i Australien nu är jätteotäckt.

Intervjuperson 2: Ja, tittar vi på det som händer i Australien då är det som hände hos oss en lite poff, bara. (*Evakuerade*, kvinna i 40-årsåldern och man i 50-årsåldern)

Flera intervjupersoner, inte minst de som bor i de byar som hotades av skogsbränderna sommaren 2018, begripliggör också skogsbränderna mot bakgrund av ett annat slags kronisk kris: välfärdens kris i glesbygden (se Kvarnlöf 2022a för en diskussion kring hur nedmonterad välfärd i glesbygden kan förstås som en kronisk kris). Skogsbränderna sommaren 2018 drabbade byar i Jämtlands och Gävleborgs län som under många år slitit med konsekvenserna av nedskärningar i välfärd och service. Nedskärningar i och centralisering av vård, skola och omsorg och inte minst kraftiga nedskärningar i lokala räddningstjänster (de Vylder 2019) är en del av (den ojämlika) vardagen för de människor som bor och lever sina liv där. Erfarenheter av att leva i en by där avståndet till samhällets trygghet och service är långt i både symbolisk och geografisk bemärkelse präglar flera intervjupersoners krisbiografier och deras meningsskapande kring skogsbränderna. I citaten nedan kommer sådana erfarenheter till uttryck när intervjupersonerna skapar mening kring en framtid där fler skogsbränder är att vänta mot bakgrund av två olika slags kroniska kriser: klimatkrisen och kraftiga nedskärningar i välfärd och service i glesbygden:

För jag menar, vi bor här och vi betalar skatt. Ska inte vi ha den tryggheten? För jag tänkte på det nu när det brann på så många ställen i Sverige och vi inte har brandflyg att släcka med. För att det är för dyrt, liksom. Ja, men vad kostar inte det här? [...] Vad ska vi ha för brandförsvar? Alltså, jag tror att det här kommer

kunna hända igen. Vi vet ju att klimatet ... Alltså, det är ju någonting som har hänt med vårt väder. Så det kommer säkert bli riktigt torra somrar (*Evakuerad, kvinna i 40-årsåldern*)

Jag tänker att det blir mer och mer torka. Längre torrperioder på somrarna. Sen så är det ... det är gles, men det blir bara glesare och glesare med brandstationer. Det är inte säkert att den här stationen är kvar efter ett tag och så vidare. Och skulle det ta sig någonstans, då tappar man en timme eller två innan någon är på plats (*Frivillig, man i 50-årsåldern*)

I citaten ovan omtalas nedskärningar i välfärd och service genom beskrivningar av ett kraftigt åtstramat brandförsvar där det ”blir glesare och glesare mellan brandstationerna”. Det är en situation som präglar den samtid som intervjupersonerna återberättar, en samtid präglad av strukturell och geografisk ojämlikhet. Det var något som kraftigt påverkade räddningsinsatserna under skogsbränderna och samtidigt något som intervjupersonerna befarar ska sätta sin prägel även på insatserna vid framtida skogsbränder. På så vis förstås inte bara skogsbränderna och klimatkrisen utan även nedskärningar i välfärden utifrån en tidsmässig, biografisk och politisk dimension. Därigenom aktualiseras även krisbiografiernas platsbundenhet, på så vis att intervjupersonerna skapar mening kring skogsbränderna mot bakgrund av den plats där de lever sina liv och de politiska villkor som råder där (se även Kvarnlöf 2022a). Krisbiografier är med andra ord, vilket Lupton och Tulloch (2002) understryker i sin forskning om riskbiografier, inte enbart personliga utan i allra högsta grad även politiska.

I berättelser där skogsbränderna relateras till en framtid med ett varmare och torrare klimat framkommer även en oro inför framtiden och inte minst en oro för kommande generationer. En sådan oro framträder allra mest tydligt hos en av våra intervjupersoner, en kvinna i 40-årsåldern som är mamma till två små barn. Hon bor i en av de byar som drabbades av skogsbränderna, och även om hon själv inte behövde evakueras sitt hem så hjälpte hon till genom att samordna mat och service för brandbekämpande personal i byns bygdegård. Intervjupersonen uttrycker sin oro för kommande generationer, och sina egna barn, på följande vis:

Jag tror att vi kommer att se mer utav det här. För även om vi ändrar vårt beteende nu så kommer ju ... Innan man har ändrat klimatet, det tar ju tid. Så jag tror att det [skogsbränderna] beror på klimatförstörelse. Eller klimatkris eller vad man ska säga. Så nästa gång kanske det inte börjar brinna i den här byn men då kanske det blir någon annanstans. Tyvärr så tror jag det. Och man vet ju det också att det blir ju varmare och varmare. Men när man tänker så, då blir jag ju nästan lite deprimerad sådär. Ibland kan jag bli lite svart i mina tankar. Men vad fasiken skaffade man barn för liksom. Vad ger man dem för framtid? (*Frivillig, kvinna i 40-årsåldern*)

I citatet ovan blir det tydligt hur klimatoro sammanfaller med omsorgsoro, det vill säga en oro som grundar sig i omsorg om andra människor (Ekholm 2023), både till barn man har omsorg om och en omsorg om människor generellt och om kommande generationer. När klimatkrisen, och ett förändrat klimat, knyts till de egna barnen görs även klimatkrisens framtid till något nära (jfr Kverndokk 2020). Även tidigare forskning (Ekholm 2020, 2023) har visat att klimatoro många gånger knyts till föräldraskapet och en oro för framtida generationer, liksom Lupton och Tullochs (2002) forskning om människors riskbiografier ger vid handen att just föräldraskapet har en avgörande betydelse för om risker upplevs som sociala i betydelsen gemensamma med andra. Citatet ovan illustrerar dessutom hur en sådan omsorgsoro och en sådan ”gemensam” riskuppfattning många gånger är könspräglade, då det i det här fallet är en mor som kopplar samman sin oro för klimatförändringar med sin oro för framtida generationer.

”Jag tror aldrig jag har uppskattat regnet så mycket som nu”: skogsbränderna som biografisk vändpunkt

Intervjuerna avslutades med att vi frågade intervjupersonerna om någonting har förändrats efter skogsbränderna, om de har börjat tänka annorlunda kring sin egen krisberedskap och kanske till och med stärkt denna på något vis. ”Nej, inte så att jag har en väska packad eller så”, är ett återkommande svar som i det här fallet kommer från en kvinna i 70-årsåldern som behövde evakuera sitt hem under bränderna. Snarare än att ha aktualiserat eller stärkt människors praktiska eller materiella krisberedskap har skogsbränderna aktualiserat ett slags omsorg och ödmjukhet inför naturen och klimatet, som även den kan liknas vid en form av beredskap, även om den inte tar sig direkta praktiska uttryck. Vi menar därför att skogsbränderna kan utgöra ett slags biografisk vändpunkt: en händelse som aktualiserar tankar kring ett framtida varmare klimat och hur vi människors kan mildra dess konsekvenser, en händelse som får intervjupersonerna att uttrycka sig självreflexivt kring tid, inte minst tiden efter skogsbränderna (Rosenthal 2000; Zinn 2010). För många som upplevde skogsbränderna sommaren 2018, och inte minst för dem som drabbades och behövde evakuera sina hem, utgör bränderna ett slags biografisk vändpunkt (Fischer-Rosenthal 2000) som livet nu organiseras utifrån.

Erfarenheterna från skogsbränderna har för många av intervjupersonerna gett vädret ännu större betydelse, och många beskriver hur de för första gången i livet lärt sig att uppskatta regnet. Återigen blir det tydligt hur vädret fungerar som ett slags kulturell markör för hur människor skapar mening kring klimatet (jfr Hulme 2016). Ett par som evakuerade sitt hem under skogsbränderna beskriver den förlösande känslan när de äntligen fick komma hem igen, men också när regnet kom:

Intervjuperson 1: Nej vi var inte oroliga över att få komma hem. För då hade det [bränderna] nog lugnat ner sig. För det blåste ju något enormt då när vi evakuerade. Men sedan när vi fick komma tillbaka. Då hade vi nog tur för det var så fantastiskt fint väder. Och det var ingen rök alls. Och det var ju precis som

att få komma till paradiset. Att bara få komma hem. Allting var helt underbart. Och sedan kom regnet.

Intervjuperson 2: Ja, det regnade ju ganska snabbt inpå.

Intervjuperson 1: Ja, precis. Jag har nog aldrig uppskattat regn så mycket som då!
(*Evakuerade*, kvinna i 50-årsåldern, man i 60-årsåldern)

Flera intervjupersoner uttrycker på ett liknande sätt hur de efter bränderna uppskattar regnet på ett nytt sätt: ”Det måste jag säga, att jag har nog aldrig uppskattat regnet så mycket som nu efter bränderna” (*Evakuerad och Frivillig*, kvinna i 60-årsåldern). Men vädret har även aktualiserat en ökad oro för flera torra somrar, som den 2018, och vad sådana ska föra med sig. En kvinna i 40-årsåldern, som vi tidigare citerade när hon oroade sig för framtida generationer, beskriver sin oro för fortsatt varma somrar:

Men sedan förra sommaren. Ja, det är klart att ”jaha, nu kommer det en sommar igen, ska det bli lika varmt igen?” Så då var man ju lite nervös så. Man liksom tittade mer upp i skogen för att se, kommer det någon röckpelare eller någonting? Men till slut släppte jag det. Men klart, nu går vi ju mot en sommar igen så att ... Jag tror nog att det här kommer att leva kvar i minnet ganska så länge, det tror jag. Och så har vi ju blivit mer medveten om hur sårbart det faktiskt kan vara. Och jag säger till mina barn ... Nu börjar ju de komma upp i de här åren, de kanske vill grillas tillsammans med sina kompisar och så, att ”nej, ni måste vara otroligt försiktiga” liksom. Kanske på ett sätt som inte var innan branden.
(*Frivillig*, kvinna i 40-årsåldern)

Liksom i det tidigare citat där intervjupersonen uttryckte en oro inför framtida klimat och generationer, spelar hennes barn en central roll i hur hon skapar mening kring riskerna med ett varmt och torrt klimat och vad ett sådant kan föra med sig. Utan tvekan är både genus och föräldraskap centrala i hennes krisbiografi och meningsskapande kring både erfarna och framtida kriser. En annan intervjuperson, en man i 60-årsåldern som blev tvungen att evakuera sitt hem under skogsbränderna, beskriver på ett liknande sätt en nyvunnen respekt för elden. Intervjupersonen är jaktintresserad och van vid att vistas i skog och mark, men efter upplevelserna av skogsbränderna sommaren 2018 har han delvis förändrat sitt beteende ute i skogen. På frågan om huruvida något har förändrats efter bränderna svarar han:

Nej, jag har inte gjort något sådär påtagligt. Att jag liksom har packat någon evakueringsväska eller vad man ska säga. Det enda påtagliga för mig, men det är väl också något övergående, men det var nu under älgjakten. Jag kan säga det att jag eldade inte i skogen under älgjakten heller. För det har man ju alltid gjort förr. Det första man gör när man kommer ut är att man gör sig en liten brasa och sitter och myser. (*Evakuerad*, man i 60-årsåldern)

Självreflexivt, och med ett visst mått av självkritik, lägger han till att den nyvunna respekten för elden möjligtvis är något övergående, något som framför allt har uppkommit med skogsbränderna sommaren 2018 färskt i minnet. Samtidigt beskriver han hur minnet av skogsbränderna alltid finns med honom, även om han inte ”är en sådan som går och ältar”:

Det är ju intressant. Jag tycker att mycket av det här det har man lämnat bakom sig. Åtminstone jag. Alltså jag går inte och ältar ”Vad hade kunnat hända?” och så vidare. Det ligger inte för mig. Utan ”det gick bra”, liksom. Och så glömmar man det där. Sedan faller det ju i glömska lite grann. Men så hörde jag här på radio, en intervju med någon från Kalifornien och bränderna där. Och då kom en riktig backlash. Och han tog upp *precis* samma saker som jag kände. Och jag tänkte liksom ”fan, har du buggat mig?” Det är precis samma saker man ältar. Det är fotografier, det är papper och ... Ja, sådant där. Ja, och hur känner man? Ja, hur kommer det att se ut när jag kommer hem. Och sådant där. Så man går nog igenom någon form av standardkris. Eller vad man ska kalla det. (*Evakuerad*, man i 60-årsåldern)

Erfarenheterna av skogsbränderna sommaren 2018 har på olika sätt blivit till en del av intervjupersonernas livshistorier och krisbiografier. Erfarenheterna är nu något som de relaterar till för att skapa mening kring andra, möjliga och framtida kriser såsom klimatkrisen, men även möjliga framtida skogsbränder. Att erfarenheterna utgör ett slags biografisk vändpunkt illustreras här genom att de aktualiserar delvis nya sätt att tänka kring naturen, skogen, klimatet och framtiden.

Diskussion

I analysen blev det tydligt att intervjupersonerna förstår skogsbränderna sommaren 2018 som en konsekvens av en större och ständigt pågående kris: klimatkrisen. Med hjälp av uttryck som ”klimatförändringar”, ”det allt varmare klimatet” och ”klimatkrisen” inte bara förklarar intervjupersonerna de kraftiga skogsbränderna som uppstod sommaren 2018; med hjälp av dem uttrycker de också en oro inför en framtid då fler skogsbränder och extremare väder är att vänta. Artikeln bekräftar det som tidigare forskning konstaterat, nämligen att erfarenheter av klimatrelaterade kriser leder till en ökad oro för klimatförändringar (Akerlof, Maibach, Fitzgerald m.fl. 2013; Demski, Capstick, Pidgeon m.fl. 2017; Egan & Mullin 2012), men bidrar också med viktiga nyanseringar av *hur* detta sker genom att låta människors berättelser bilda utgångspunkten för analysen, något som särskilt efterlysts inom miljöhumanistisk klimatforskning (Arnold 2018).

För att besvara detta *hur* har vi genom artikeln visat hur människor genom biografiskt arbete (Fischer-Rosenthal 2000), det vill säga genom att återberätta skogsbränderna *och* klimatförändringarna som en del av sina personliga livshistorier, gör både skogsbränderna och klimatkrisen till personliga angelägenheter. Detta illustrerar att kriser kan

vara både sociala och personliga, många gånger samtidigt (Vigh 2008:13). Kriserna görs även sociala genom att relateras till framtida generationer och egna barn likaväl som till ett gemensamt ”vi” (i glesbygden). Berättelserna om skogsbränderna sommaren 2018 gör klimatkrisen till något personligt och socialt relevant och blir också ett sätt för intervjupersonerna att placera klimatkrisen i tid och rum. Genom berättelser om hur klimatet har förändrats över tid belyses klimatkrisens temporalitet, och genom att extremt och ”konstigt” väder knyts till den plats där intervjupersonerna lever sina liv blir den globala och i viss mån abstrakta klimatkrisen till något rumsligt, nära och lokalt.

Genom artikeln ifrågasätts krisens tidsbundna dimensioner och möjligheten att avgränsa klimatrelaterade akuta kriser i tid och rum. Snarare kan kriser förstås som ett uttryck för och som konsekvenser av parallella, kroniska kristillstånd, svåra att avgränsa i tid och rum (Vigh 2008; Stienstra 2015). Klimatkrisen utgör ett av flera exempel på sådana kroniska kristillstånd. Den biografiska analysmetoden gör det möjligt att knyta intervjupersonernas berättelser om skogsbränderna till både tid, plats och deras personliga livshistoria. Därigenom utgör artikeln ett viktigt bidrag till studier om samband mellan erfarenheter av klimatrelaterade kriser och attityder till klimatförändringar, ett forskningsfält som hittills dominerats av kvantitativa studier. Här bidrar vår studie med nyanser och ambivalenser som inte synliggjorts i tidigare, kvantitativt orienterade studier. Det har bland annat handlat om att belysa hur erfarenheter av klimatrelaterade kriser kan fungera som ett slags biografisk vändpunkt, det vill säga ett avbrott i det förgivettagna som stimulerar människor att uttrycka sig självreflexivt kring tid (Rosenthal 2000; Zinn 2010). Som biografisk vändpunkt väcker skogsbränderna reflektioner kring klimatets historia, samtid och osäkra framtider.

Referenser

- Akerlof, K., E. W. Maibach, D. Fitzgerald, A. Y. Ceden & A. Neuman (2013) "Do people 'personally experience' global warming, and if so how, and does it matter?", *Global Environmental Change* 23 (1):81–91. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2012.07.006>.
- Arnold, A. (2018). *Climate Change and Storytelling. Narratives and Cultural Meaning in Environmental Communication*. Basingstoke: Palgrave Macmillian. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-69383-5>.
- Beck, U. (2000[1986]) *Risksambället. På väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos.
- Borick, C. P. & B. G. Rabe (2010) "A reason to believe. Examining the factors that determine individual views on global warming", *Social Scientific Quarterly* 91 (3):777–800. <https://www.jstor.org/stable/42956430>.
- Capstick, S. B. & N. F. Pidgeon (2014) "Public perception of cold weather events as evidence for and against climate change", *Climatic change* 122 (4):695–708. <https://doi.org/10.1007/s10584-013-1003-1>.
- Chamberlayne, P., J. Bornat & T. Wengraf (2020) "Introduction. The biographical turn". I: P. Chamberlayne, J. Bornat & T. Wengraf (red.) *The turn to biographical methods in social science. Comparative issues and examples*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203466049>.
- Demski, C., S. Capstick, N. Pidgeon, R. G. Sposato & A. Spence (2017) "Experience of extreme weather affects climate change mitigation and adaptation responses", *Climatic Change* 140 (2):149–164. <https://doi.org/10.1007/s10584-016-1837-4>.
- Dupuy, J.-L., H. Fargeon, N. Martin-StPaul *et al.* (2020) "Climate change impact on future wildfire danger and activity in southern Europe: a review", *Annals of Forest Science* 77 (35). <https://doi.org/10.1007/s13595-020-00933-5>.
- Egan, P. J. & M. Mullin (2012) "Turning personal experience into political attitudes. The effect of local weather on Americans' perceptions about global warming", *J Polit* 74 (3):796–809. <https://doi.org/10.1017/s0022381612000448>.
- Ekholm, S. (2020) "Oro för klimatförändringarnas konsekvenser. Klimatagerande och betydelsen av omsorg om kommande generationer", *Sociologisk forskning* 57 (1):7–24. <https://doi.org/10.37062/sf.57.18842>.
- Ekholm, S. (2023). *Föräldrarskap och klimatoro – betydelsen av omsorg*. Avhandling. Östersund: Mittuniversitetet, Fakulteten för humanvetenskap.
- Fischer-Rosenthal, W. (2000) "Biographical work and biographical structuring in present-day societies." I: P. Chamberlayne, J. Bornat & T. Wengraf (red.) *The turn to biographical methods in social science. Comparative issues and examples*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203466049>.
- Flottum, K. & O. Gjerstad (2017). "Narratives in climate change discourse". *WIREs Clim Change* 8 (429). <https://doi.org/10.1002/wcc.429>.
- Goss, M., D. L. Swain, J. T. Abatzglou, A. Sarhadi, C. A. Kolden, A. Park Williams & N. S. Duffenbaugh (2020) "Climate change is increasing the likelihood of extreme

- autumn wildfire conditions across California”, *Environmental Research Letters* 15 (9). <https://doi.org/10.1088/1748-9326/ab83a7>.
- Granström, Anders (2020). *Brandsommaren 2018. Vad hände, och varför?* Stockholm: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Publikationsnummer MSB1496.
- Halofsky, J. E., D. L. Peterson & B. J. Harvey (2020) ”Changing wildfire, changing forests. The effects of climate change on fire regimes and vegetation in the Pacific Northwest, USA”, *Fire Ecology* 16 (4). <https://doi.org/10.1186/s42408-019-0062-8>.
- Henwood, K. (2019) ”Investigating risk. Methodological insights from interpretive social science and sustainable energy transitions research”. I: A. Olofsson & J. Zinn (red.), *Researching risk and uncertainty. Methodologies, Methods and Research Strategies*. Cham: Palgrave Macmillan. <https://orca.cardiff.ac.uk/id/eprint/118317>.
- Holgersen, S. (2022) *Krisernas tid. Ekologi och ekonomi under kapitalismen*. Göteborg: Daidalos.
- Hulme, M. (2016). *Weathered: Cultures of Climate*. London: Sage.
- IPCC (2022) Summary for Policymakers [H.-O. Pörtner, D. C. Roberts, E. S. Poloczanska, K. Mintenbeck, M. Tignor, A. Alegría, M. Craig, S. Langsdorf, S. Lösschke, V. Möller, A. Okem (red.)]. I: *Climate Change 2022: Impacts, Adaptation, and Vulnerability*. Contribution of Working Group II to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge och New York: Cambridge University Press, s. 3–33. <https://doi.org/10.1017/9781009325844.001>.
- Kelman, I. (2020) *Disaster by Choice: How our Actions Turn Natural Hazards into Catastrophes*. Oxford: Oxford University Press.
- Konisky, D. M., L. Hughes & C. H. Kaylor (2016) ”Extreme weather events and climate change concern”, *Climatic Change* 134:533–547. <https://doi.org/10.1007/s10584-015-1555-3>.
- Kvarnlöf, L. (2021) ”Bara framtiden kan visa om vi gör det här rätt.’ Att göra vardag av den svenska strategin”, *Sociologisk forskning* 58 (1–2):133–152. <https://doi.org/10.37062/sf.58.22105>.
- Kvarnlöf, L. (2022a) ”Landsbygder i brand. Kroniska kriser och krishantering på periferierade platser”, *Kulturella perspektiv – Svensk etnologisk tidskrift* 31:1–8. <https://doi.org/10.54807/kp.v31.4291>.
- Kvarnlöf, L. (2022b) ”Everyday Life During Covid-19 in Stockholm: A biographical approach”. I: P. O. Brown & J. O. Zinn (red.) *Covid-19 and the Sociology of Risk and Uncertainty. Studies of Social Phenomena and Social Theory Across 6 Continents*. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-95167-2_6.
- Kverndokk, K. (2020) ”Talking about your generation. ’Our Children’ as a Trope in Climate Change Discourse”. *Etnologia Europaea* 50 (1):145–158. <https://doi.org/10.16995/ee.974>.
- Latour, B. (2020) ”Is this a dress rehearsal?”, *Critical Inquiry* 47:25–28. <https://doi.org/10.1086/711428>.
- Lemos Dekker, N., A. van Dam, I. Artega, H. Llewellyn, P. Karathanasis & R. Bryant (2021) ”Navigating Chronic Crisis”. I: M. Boletsi, N. Lemos Dekker, K. Mika &

- K. Robbe (red.) (*Un*)timely Crises: *Chronotopes and Critique*. London, New York och Shanghai: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74946-0_2.
- Lorenzini, D. (2020) "Biopolitics in the time of Coronavirus", *Critical Inquiry* 47:40–45. <https://doi.org/10.1086/711432>.
- Lupton, D. & J. Tulloch (2002) "'Risk is part of your life.' Risk epistemologies among a group of Australians", *Sociology* 36 (2):317–334. <https://doi.org/10.1177/0038038502036002005>.
- Malm, A. (2017) *Stormens utveckling. Att leva i den globala uppvärmningens tid*. Stockholm: Modernista.
- Malm, A. (2021) *Corona, klimatet och det kroniska nödläget*. Stockholm: Modernista.
- Neimanis, A. & R. Loewen Walker (2014). "Weathering: Climate Change and the 'Thick Time' of Transcorporeality". *Hypatia* 29 (3):558–575. <https://doi.org/10.1111/hypa.12064>.
- Nordblad, J. (2021) "On the Difference between Anthropocene and Climate Change Temporalities". *Critical Inquiry* 47:328–348. <https://doi.org/10.1086/712123>.
- Osaka, S. & R. Bellamy (2020). "Natural variability or climate change? Stakeholder and citizen perceptions of extreme event attribution", *Global Environmental Change* 62 (102070):1–12. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2020.102070>.
- Poortinga, W., A. Spence, L. Whitmarsh, S. B. Capstick & C. F. Pidgeon (2011) "Uncertain climate: an investigation into public scepticism about anthropogenic climate change", *Global Environmental Change* 21:1015–1024. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2011.03.001>.
- Reiter, H. (2019) "The problem-centred approach for researching biographical uncertainty and risk". I: A. Olofsson & J. Zinn (red.), *Researching risk and uncertainty. Methodologies, methods and research strategies*. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-95852-1_7.
- Sjöstedt, A. (2020) "Kroniska kriser och feministiska kamper", I: J. Hobbins, E. Danielsson & A. Sjöstedt (red.) *Genus, risk och kris*. Lund: Studentlitteratur.
- Smith, J. & H. Joffe (2013). "How the public engages with global warming: a social representations approach", *Public Understanding of Science* 22 (1):16–32. <https://doi.org/10.1177/0963662512440913>.
- SOU 2019:7. *Skogsbränderna sommaren 2018*. Betänkande av 2018 års skogsbrandsutredning.
- Stienstra, Deborah (2015) "Northern Crises. Women's relationships and resistance to resource extractions", *International Feminist Journal of Politics* 17 (4):630–651. <https://doi.org/10.1080/14616742.2015.1060695>.
- Stott, Pe. (2016) "How climate change affects extreme weather events. Research can increasingly determine the contribution of climate change to extreme events such as drought", *Science* 352 (6293):1517–1518. <https://doi.org/10.1126/science.aaf7271>.
- Spence, A., W. Poortinga & N. F. Pidgeon (2012) "The psychological distance of climate change", *Risk Analysis* 32 (6):957–972. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2011.01695.x>.
- Sörlin, S. (2020) *Kris: från Estonia till Corona*. Stockholm: Atlas.

- Tulloch, J. & D. Lupton (2003) *Risk and Everyday Life*. London: Sage Publications.
- Trenberth, K. E. (2012) "Framing the way to relate climate extremes to climate change", *Climate Change* 115:289–290. <https://doi.org/10.1007/s10584-012-0441-5>.
- Vetenskapsrådet (2017) *God forskningssed*. Stockholm. Finns tillgänglig: <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>.
- Vigh, H. (2008) "Crisis and chronicity. Anthropological perspectives on continuous conflict and decline". *Ethnos* 73 (1):5–24. <https://doi.org/10.1080/00141840801927509>.
- de Vylder, Stefan (2019). *Det brinner... Rapport från en hotad by*. Stockholm: Themis.
- Westerling, A. L., B. P. Bryant, H. K. Preisler, T. P. Holcomb, H. G. Hidalgo, T. Das & S. R. Shrestha (2011) *Climate Change, Growth, and California Wildfire*. Sacramento: California Climate Change Center. <https://doi.org/10.1007/s10584-011-0329-9>.
- Wotton, B. M., M. D. Flannigan & G. A. Marshall (2017) "Potential climate change impacts on fire intensity and key wildfire suppression thresholds in Canada", *Environmental Research Letters* 12 (9). <https://doi.org/10.1088/1748-9326/aa7e6e>.
- Zaval, L., E. A. Keenan, E. J. Johnson & E. U. Weber (2014) "How warm days increase belief in global warming", *Nature and Climate Change* 4:143–147. <https://doi.org/10.1038/nclimate2093>.
- Zinn, J. O. (2010) "Biography, risk and uncertainty – Is there common ground for biographical research and risk research?", *Qualitative Social Research* 11(1). <https://doi.org/10.17169/fqs-11.1.1512>.

Författarpresentationer

Linda Kvarnlöf, lektor i Sociologi vid Mittuniversitetet. Linda är aktiv som forskare vid Mittuniversitetets Risk- och krisforskningscentrum (RCR) där hon forskar om samhällsvetenskapliga perspektiv på risk och kris, vilket bland annat tangerar människors förståelser av risker och kriser samt hur sådana förståelser sammanfaller med olika slags samhällsstrukturer och livsberättelser.

Sara Ekholm är disputerad i sociologi vid Mittuniversitetet i Östersund. I avhandlingen undersökte hon relationen mellan föräldraskap, omsorg och klimatoro. Sara är aktiv som forskare vid Mittuniversitetets Risk- och krisforskningscentrum (RCR).